

Hoe kies ik het
juiste hulpmiddel ?

KEUZE HULP

COM continenzorg
op maat

Tekst: Elly Waaijer, Nico Knibbe en Hanneke Knibbe

Continentiezorg op maat

Incontinentiezorg kan beter. Het zou vooral meer 'op maat' moeten. De vraag is of het gebruik van incontinentiemateriaal met sensoren kan helpen om een continentieplan op maat te maken. In deze Keuzehulp gaan we in op de voor- en nadelen van dit incontinentiemateriaal.

Copyright Auke Herrema 2022

Het meer 'op maat' bieden van incontinentiezorg klinkt als een open deur, want afhankelijk van het type incontinentie zou je immers altijd moeten kiezen voor maatwerk. Dat betekent niet alleen een antwoord op de vraag welk incontinentiemateriaal het meest geschikt is, maar ook welke kleding het meest functioneel is, wat de loopafstand naar het toilet is, of de inrichting van het toilet wel handig is, etc. Kortom: het betekent dat je goed in beeld moet hebben hoe het urine- en ontlastingspatroon overdag en 's nachts is. En onder welke omstandigheden er sprake is van ongewild urineverlies of verlies van feces.

Marktonderzoek

De richtlijn Urine-Incontinentie bij Kwetsbare Ouderen (UIKO, V&VN) vereist daarom dat je een goed assessment doet bij elke individuele persoon die last heeft van incontinentie. Echter, bij slechts 5 tot 25% van de kwetsbare ouderen wordt een dergelijk assessment gedaan. Dat is enigszins begrijpelijk, want vaak wordt daarvoor een mictiedagboekje gebruikt en het bijhouden daarvan is omslachtig. Bij jongere mensen met incontinentie zal dat niet anders zijn.

De vraag is of het gebruik van incontinentiemateriaal met sensoren kan helpen om een continentiëplan op maat te maken. Sensoren die óf gedurende 72 uur het mictiepatroon in kaart brengen óf continu de vochtigheid van de huid óf de verzadiging van het incontinentiemateriaal meten óf doorgeven als de blaas bijna vol is. Dit zou allerlei voordelen kunnen hebben. Scouters, LOCOmotion, Van Kleef Instituut en het Julius Centrum van het UMC Utrecht doen vanuit het programma Goed Gebruik Hulpmiddelenzorg met financiering van ZonMw een wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit, waardering en doelmatigheid van sensoren in incontinentiemateriaal als hulpmiddel om (in)Continentiezorg Op Maat (COM) en zelfredzaamheid rond de toiletgang te bevorderen.

Scouters voert als community van mensen met een beperking een onderdeel van dit COM-project uit en zocht naar leveranciers en producten met sensortechnologie om continentiëzorg op maat te bevorderen. Ook zijn vijf Scouters Testivals georganiseerd. Daar is met 44 ervaringsdeskundigen (gebruikers van incontinentiemateriaal, paramedici en (incontinentie)verpleegkundigen) uit Nederland en Vlaanderen gediscussieerd over de potentie en praktische toepasbaarheid van 7 producten.

Slim kiezen

Uit de Testivals komt naar voren dat incontinentiemateriaal met sensoren allerlei voordelen kan hebben. Als je het mictiepatroon kent, kun je bijvoorbeeld kiezen wanneer je welk incontinentiemateriaal gebruikt, op welke momenten toiletgang toch nog zin heeft en hoe je lekkage kunt voorkomen. Dat kan niet alleen overdag, zodat je bijvoorbeeld uitjes beter kunt plannen, maar ook 's nachts bijdragen aan een betere nachtrust. Daardoor is er ook minder kans op vallen: de wens en drang om 's nachts het toilet te bereiken is een erkende risicofactor voor vallen. Uiteindelijk krijg je op die manier meer 'peace of mind' bij de gebruiker en durft hij of zij ook meer te drinken. Veel mensen met incontinentie drinken namelijk uit voorzorg systematisch te weinig, of

zelfs helemaal niets als ze ergens naar toe gaan. Het gebruik van materiaal met sensoren zou ook betekenen dat er minder vaak verschoond hoeft te worden, wat weer minder belastend is voor het milieu, goedkoper is, minder tijdrovend en minder fysiek belastend is voor de eventuele zorgverlener of mantelzorger.

72 uur of continu?

De TENA SmartCare Identifi is één van de producten die tijdens de Testivals is gepresenteerd en bediscussieerd. Hiermee meet je 72 uur het mictiepatroon aan de hand van de verzadiging van het incontinentiemateriaal. Op die manier kun je een assessment doen zoals de richtlijn UIKO vraagt. Of dat in de praktijk ook zo werkt, wordt nu in het COM-project onderzocht. De data die TENA SmartCare Identifi verzamelt, worden doorgeseind naar een ontvanger en omgezet in een advies dat je kunt aflezen op een computer, tablet of smartphone. Het gaat dan om een advies over de opnamecapaciteit van het incontinentiemateriaal, de frequentie van het verschonen, het moment van verschonen en de timing van eventueel toiletbezoek. In combinatie met een registratieformulier, dat in dezelfde 72 uur wordt bijgehouden, kan dit een nauwkeurig totaalplaatje genereren voor het aanbieden van continentiëzorg op maat. Op het registratieformulier wordt ook bijgehouden of er sprake is van ontlasting, lekkage, geslaagd en niet-geslaagd toiletbezoek en vochtinname.

Naast de 72-uurmeting zijn er meerdere producten die met behulp van sensortechnologie continu het absorptieniveau van het incontinentiemateriaal doorseinen. En is er een product dat continu de vochtigheid van de huid en de aanwezigheid van feces meet (Instantcare). Dat is interessant, want om huidschade door inwerking van urine en feces effectief te voorkomen wil je de vochtigheid van de huid weten en niet zozeer de vulling van het incontinentiemateriaal.

Speciaal voor kinderen van 6 tot 12 jaar is er een sensor die op de huid geplakt wordt, continu meet wat de vulling van de blaas is en een seintje afgeeft wanneer het

verstandig is om naar het toilet te gaan. Deze technologie is sterk in ontwikkeling. Er wordt gewerkt aan een versie voor volwassenen. Ook daarvan verwachten wij voor een bepaalde groep mensen met incontinentie mooie voordelen voor de toekomst.

Overeenkomsten en verschillen

Alle sensoren maken draadloos gebruik van een smartphone, computer of tablet om de meetgegevens uit te lezen. InstantCare gebruikt software die de meetgegevens direct naar de eigen smartphone van de eindgebruiker stuurt. Alle andere leveranciers werken daar ook aan. Op dit moment wordt de sensortechnologie echter voornamelijk intramuraal toegepast. De meest essentiële verschillen vind je in de tabel op pagina 26.

Geïntegreerde sensoren of sensorstrips?

Sensortechnologie wordt geleverd als geïntegreerde sensoren (zit al in inco) en losse sensorstrips, die je zelf in of op het incontinentiemateriaal plakt. De sensorclip wordt bij beide systemen aan het eind op de sensoren vastgezet.

Bij het gebruik van strips om de vochtigheid te detecteren kun je de sensorclip, die de gegevens doorseint, net onder de broekriem plaatsen. Dat kan net even comfortabeler zijn. Een ander voordeel van losse sensorstrips kan zijn dat de eindgebruiker zelf kan kiezen welk merk incontinentiemateriaal gebruikt wordt. Let wel: niet alle

aanbieders van incontinentiemateriaal onderschrijven dit. De metingen zouden dan niet gevalideerd zijn.

Tijdens de Testivals werd het in de inco (of inlegger) plakken van de sensorstrip benoemd als onhandig. Met name de inco heeft dan namelijk de neiging om bol te gaan staan. Een hulpmiddel om de strip gemakkelijker te kunnen plakken zou daarom een interessante doorontwikkeling kunnen zijn. Een tweede punt van verbetering is dat momenteel niet alle leveranciers van geïntegreerde sensoren deze in incontinentiebroekjes ('pants') aanbieden.

Peace of mind

De deelnemers aan de Testivals zien het kennen van het persoonlijke mictiepatroon als waardevol. Je weet dan immers grofweg wanneer je moet verschonen. Bij cliënten die in een zorgorganisatie wonen en een vrij vaste dagindeling hebben is dat wellicht voldoende, maar de deelnemers vonden dit voor mensen die thuis wonen niet genoeg voor een echte 'peace of mind'. "Als je ergens naartoe gaat wil je 100% zeker weten dat er geen lekkage zal zijn". Daarbij komt dat je je kunt afvragen hoe consistent zo'n mictiepatroon daadwerkelijk is. Als je meer dan normaal hebt gedronken is het patroon verstoord. Of misschien heb je het een keer laat gemaakt? Of voel je je niet lekker? En hoe zit het met alcohol? Het verschil tussen zomer en winter? Dan zou een sensor die continu de vulling van het incontinentiemateriaal, de vochtigheid van de huid, de aanwezigheid van feces of de vulling van je blaas aangeeft aanvullend wel erg prettig zijn.

Meer dan sensoren

Naast de sensortechnologie is er meer wat incontinentiezorg beter op maat, en dus effectiever, kan maken. Zo is tijdens de Testivals de potentie van kleding genoemd: speciale boxershorts en beschermbroekjes van bijvoorbeeld Adjustforyou zorgen er volgens de leverancier en de gebruikers voor dat het incontinentiemateriaal beter op

Sensortechnologie	Bedrijf Naam product	Sensor geïntegreerd in inco	Wegwerp sensor plakstrip	Herbruikbare sensorclip	Meet
72 uur meting					
	TENA SmartCare Identifi	Ja	Nee	Op vaste plaats	Mictiepatroon
Continue meting inco					
	ABENA Nova	Ja	Nee	Op vaste plaats	Urineverzadiging in inco
	Ontex Orizon	Ja	Nee	Op vaste plaats + identificatie naam gebruiker	Urineverzadiging in inco en lichaamshouding
	TENA Smart Care Change Indicator	Nee	Ja, aan buitenkant inco	Plaats enigszins zelf te bepalen	Urineverzadiging in inco
	WeSense via Mediq	Nee	Ja, aan binnenkant inco	Plaats enigszins zelf te bepalen	Urineverzadiging in inco
	InstantCare	Nee	Ja, aan binnenkant inco	Plaats enigszins zelf te bepalen	Vochtigheid huid, aanwezigheid feces, onregelmatigheden in urine en lichaamshouding
Continue meting blaas					
	Noviascan (Essity) SENS-U Kids	Nee	Nee	Plaats enigszins zelf te bepalen	Vulling blaas

Overzicht sensortechnologie in de Benelux

zijn plaats blijft en beter aansluit. Zo is er dus minder risico op lekkage.

Een andere interessante insteek is het urine-absorberende ondergoed van Entusia. Zo vertelde ook iemand dat ze altijd een extra setje identieke kleding meeneemt als ze ergens naartoe gaat. Het valt dan niet op als ze zich bij een ongelukje moet omkleden. Professioneel absorberend ondergoed kan bij dit soort beperkt en onvoorspelbaar urineverlies een optie zijn.

Daarnaast ligt een combinatie van absorberend ondergoed met de eerder besproken sensortechnologie voor de hand. De kans op 'ongelukjes' is immers kleiner als het mictiepatroon

bekend is, als de gebruiker gewaarschuwd wordt bij een bepaalde vulling van de blaas, bij een bepaalde vochtigheid van de huid of bij verzadiging van het incontinentiemateriaal.

Literatuur

In de beperkte (wetenschappelijke) literatuur die beschikbaar is over sensortechnologie in de incontinentiezorg, zien we indicaties dat de sensortechnologie in incontinentiemateriaal het mictiepatroon betrouwbaar kan registreren. Dat kan individuele incontinentiezorg (op maat) verbeteren en daarnaast diverse andere voordelen hebben.¹⁻⁵ Denk aan tijdsparing, kostenbesparing, minder huidproblemen, meer kwaliteit van leven, betere nachtrust, minder gebruik van incontinentiemateriaal, minder lekkages en een afname van de prevalentie en de ernst van incontinentie. Deze voordelen werden bevestigd tijdens de vijf Testivals en worden verder onderzocht in het COM-onderzoek.

Aangezien incontinentie raakvlakken heeft met allerlei dimensies van het leven, konden ze ook worden aangevuld met meer voordelen. Denk bijvoorbeeld aan minder kans op eenzaamheid ("Ik durfde nergens meer naartoe te gaan uit angst voor ongelukjes of luchtjes"). Of systematisch niet genoeg drinken, met bijvoorbeeld obstipatie als gevolg. En meer autonomie. Een deelnemer aan het Festival vertelde dat haar incontinentie puberdochter met een lichte verstandelijke beperking heftig op zoek is naar autonomie. Normaliter wordt zij op vaste tijden verschoond, waardoor het initiatief bij de zorgverleners ligt. Ook wil zij verzorgd worden, niet 'verschoond'. Met de sensortechnologie kan zij zelf aangeven wanneer zij verzorgd moet worden en staat zij zelf aan het roer van haar incontinentiezorg.

Meer nodig

Al met al lijkt de sensortechnologie zoals die nu beschikbaar is, maar ook volop wordt doorontwikkeld, kansen te bieden om continenzorg op maat te geven. Dit heeft in potentie grote voordelen op allerlei niveaus. Maar om de effecten van de sensortechnologie maximaal te kunnen benutten is er meer nodig. Denk aan (aangepaste) kleding, routing en technische aanpassingen van het toilet en de inzet van hulpmiddelen. Tijdens de Testivals werd bijvoorbeeld automatische plintverlichting op de gang genoemd. Op die manier kan het toilet veiliger en rustiger bereikt worden en is er minder kans op voortijdig urineverlies en vallen.

Ergotherapie

We bevelen het uittesten in alle branches van de zorg van harte aan, maar zeker ook bij de vaak onzichtbare eindgebruikers die thuis zelf proberen zo comfortabel en vrij mogelijk te leven met incontinentie. De eerstelijns

ergotherapeut kan daarbij een belangrijke adviserende rol spelen door het aanbieden van actuele kennis. De online Scouters Keuzehulp 'Continenzorg op Maat' kan daarbij een goede informatiebron zijn.

Meer weten of meehelpen?

De online Keuzehulp 'Continenzorg Op Maat' wordt na de zomer van 2023 op scouters.nl/keuzehulpen geplaatst. Over elk hulpmiddel is informatie beschikbaar met een weblink naar de betreffende leverancier. Het Scouters testteam test nu verschillende sensortechnologieën en checkt ervaringen van eindgebruikers die in de Keuzehulp te zien zijn. Heb jij ervaring met één of meer van deze technologieën en wil je die met ons delen? Stuur dan een mail naar redactie@scouters.nl. De resultaten van het totale COM-project komen naar verwachting in 2024 beschikbaar.

Over de auteurs

Elly Waaijer is ergotherapeut en verandermanager bij adviesbureau Waaijerconsult. Ook is zij vrijwilliger bij Scouters.

Nico Knibbe is bewegingswetenschapper en voorlichtingsdeskundige bij onderzoeks- en adviesbureau LOCOMotion. Ook is hij vrijwilliger bij Scouters.

Hanneke Knibbe is als onderzoeker vanuit het UMC Utrecht verbonden aan het COM-project.

Referenties

1. Baalen, M. van, Brocken, N. (2019) Implementatie Identifi: incontinentie assessment, eindrapportage VWS Challenge 'Verpleeghuizen van de toekomst'. *Rebel, Rotterdam*
2. Bouman, G. (2018) Implementatie slim incontinentiemateriaal, *ABENA, Evean*.
3. Bunge, E. et al. (2018) Knelpunten bij de V&VN richtlijn 'Urine-incontinentie bij kwetsbare ouderen'. *Pallas*.
4. Knibbe, J.J., Klaassen, A. (2019) Verslag Pilot Identifi. *LOCOMotion, Van Kleef Instituut, Bennekom*.
5. Omotunde, M., Wagg, A. (2023) Technological Solutions for Urinary Continence Care Delivery for Older Adults: A Scoping Review. *J Wound Ostomy Continence Nurs.* 2023;00(0):1-8